

1. Kitap Turnuvası - 2. Tur - 12. Maç

Emin Reşah

2020-11-15 20:01:40+0300

Onikinci maç Nietzsche'nin *Ahlakın Soykütüğü* ile Hoyland'ın *In God's Path: The Arab Conquests and the Creation of an Islamic Empire* kitapları arasında.

Normal şartlar altında Nietzsche'yi severim. Eskiden severdim veya. Bu kitapta ise giderek çığ bir tat aldığımı fark ediyorum. 15 dakikada kitabın beşte biri bitti ama kitaptan Nietzsche'nin egosunun büyüklüğü dışında bir fikir edinmedim. Diğer kitaplarında söylediklerini biraz daha tekrar etmiş, *ahlak iyi ve güçlü'nün düşmanıdır* gibi bir yere çıkıyor.

Kendisinin de, *istenç* fikrini ilk ortaya atan Schopenhauer'in de genel olarak *aşırı bireycilikten* topalladıklarını düşünüyorum. İnsanların geneli bu kadar *birey* olmayı kaldıramaz, ancak bu kalabalıktan kaçmak için bir bahane arıyorsanız *istenç* güzel bir bahanedir. Ahlakı da buradan eleştirebilirsiniz ama ahlakın amacı zaten insanlara *iyi yaşamayı* öğretmek falan değildir. İnsanlar aidiyet endişesiyle ahlaklı olurlar, bu endişeyi daha az taşıyan insanın *Ahlak* kavramını da aşığılaması normal geliyor bana.

Bununla beraber ahlakın sebebi *topluluk* içinde bulunmak ve bunun düzenlenmesi işidir. Bir şekilde insanların hepsinin aynı yöne koşmaması, bazılarının bazılarından daha aşağıda bulunduğunu *bilmesi*, *sürüye* dahil olması gereklidir. İnsanlara bu *ergence bireyciliği* ahlak diye satarsanız, sonunda ortada bütün alışverişlerin peşin yapıldığı ve kimsenin uzun vadeli bir hayat yaşayamadığı bir dünyaya hapsolursunuz. *İstenç* kısa vadeli, neredeyse anlık safsatalarla büyür ve bunların insanın sosyal bünyesine iyi gelmeyeceğini tahmin etmek zor değil. İnsanı tanımak için bu temelsiz kavramları bırakıp psikoloji deneylerine bakmak *bile* daha makul geliyor bana. O sebeple Nietzsche'nin çağımız için ne söyleyebileceğini düşünüyorum, bulamıyorum.

Birilerini yukarıda olması, *üst insan* olması için, diğer insanların aşağıda olması ve devamlı bir çatışmadan uzak kalması gerekir. Klasik aristokrasi bunu net sosyal çizgiler çizerek yapıyordu ancak modern dünyada *hepimiz biraz aristokrat* olduğumuz için, Nietzsche okuyup kendi dünyamızın üst insanı gibi hissetmek dışında yapabilecek de bir şey görünmüyor.

İkinci kitap ilk dönem Arap/İslam fetihlerini o devirki kaynaklardan incelemeye çalışan bir kitap. İslam tarihi diye bildiğimiz bütünün *muzafferlerin gözünden*

yazılmış olduğunu ve bunun da *gerçekte olandan* farklı olabileceğini iddia ediyor. Henüz bilmediğim bir şey öğrenmedim ama bir sonraki tur bu iddiasını ne şekilde somutlaştırdığını görebilirim umarım.

Ahlakın Soykütüğü - Friedrich Wilhelm Nietzsche

3

Kötünün kaynağı sorunu gerçekten de daha on üç yaşımdayken kafamı kurcalamaya başladı: “yüreğin, yarı çocuk oyunları ve yarı Tanrı arasında bölündüğü” bir yaştayken, ilk çocukça yazınsal girişiminin, ilk felsefi yazı denememin konusu oydu –sorunun o zaman vardığım “çözüm”üne gelince, o şerefi, olması gerektiği gibi, Tanrı’ya bahşetmiş ve onu kötü’nün babası tayin etmiştim.

Neyse ki çok geçmeden teolojik önyargıları ahlaksal önyargılardan ayırmayı öğrendim ve kötünün kaynağını dünyanın öte tarafında aramaktan vazgeçtim. Biraz tarih ve filoloji öğrenimi ve tüm psikolojik sorunlar karşısında doğuştan gelme titiz bir duyarlılık, sorunumu kısa sürede bir başka soruna dönüştürdü: insanoglu hangi koşullar altında yaratmıştı bu iyi ve kötü değer yargılarını?

5

Beni asıl ilgilendiren ahlakın değeri idi - ve buna ilişkin olarak da neredeyse yalnızca büyük hocam Schopenhauer’la hesaplaşmam gerekiyordu; o kitap, kitabın tutkusu ve gizli çelişkisi de sanki yanıbaşımdaymış gibi Schopenhauer’a bir seslenişti (o kitap da bir “polemik”ti çünkü). Konu özellikle, tam da Schopenhauer’ın, bunlar elinde “kendinde değerler” olarak kalana dek bezediği, tanrısal-laştırdığı, “öbürdünyasallaştırdığı” ve bunlara dayanarak yaşama ve kendisine Hayır demiş olduğu “bencil olmayan”ın, acımanın, kendini yadsıma, kendini feda etme içgüdülerinin değeri konusuydu.

6

Belki daha rahat, daha tehlikesiz ama aynı zamanda daha küçük çaplı, daha seviyesiz bir yaşam?.. Öyle ki, ya insan türü için aslında olanaklı olan en yüksek kudrete ve görkeme hiç ulaşamazsa ve bunun suçlusu da ahlak olacak ise? Öyle ki, ya ahlak tehlikelerin en tehlikelisi ise?..

8

“Zerdüşt”ümü ele alalım örneğin; o kitabın her bir sözcüğü karşısında kâh derinden yaralanmamış, kâh derin hayranlık duymamış kimseyi, onu tanıyan biri saymam: çünkü ancak o zaman, dingin öğeden doğmuş o yapıtın güneşli aydınlığını, uzaklığını, enginliğini ve kesinliğini huşu ile paylaşma ayrıcalığına hak kazanır.

2

Bu kökeni nedeniyle, “iyi” sözcüğü, o ahlak soykütükçülerinin batıl inançlarının aksine, hiç de başından beri zorunlu olarak “bencil olmayan” eylemlerle ilintili değildir. Daha ziyade bu aristokrat değer yargılarının çöküşüyle birlikte, “bencil” “bencil olmayan” karşıtlığı, insan vicdanım giderek daha fazla işgal eder hale gelmiştir, - benim dilimde söylersem, sürü içgüdüsüdür bu karşıtlık yoluyla en nihayet söz alan (ve söze gelen). Ama buna rağmen uzun zaman almıştır bu içgüdünün, ahlaksal değerlendirmenin o karşıtlığa adeta takılıp kalmasına yol açacak denli hâkimiyet kurması (günümüz Avrupa’sında olduğu gibi örneğin: “ahlaklı”, “bencil olmayan”, “desinteresse” [cömert] kavramlarım eşdeğer kavramlar olarak alan önyargı, bugün artık bir “sabit fikir” ve akıl hastalığı şiddetiyle hüküm sürüyor).

5

Gerçi çoğu zaman, kendilerini belki yalnızca iktidar üstünlüklerini temel alarak adlandırırlar (“güçlüler”, “efendiler”, “hükmedenler” olarak) ya da bu üstünlüğün en belirgin göstergesini temel alarak, örneğin “zenginler”, “malikler” olarak (arya [Ari] ile kastedilen budur; Farsça ve Slavca’da da aynıdır).

K (kakos: kötü) sözcüğünde de, (deilos: korkak) sözcüğünde olduğu gibi (’un [agathos: iyi, soylu] zıddı olarak pleb) ödeklilik vurgulanır: bu, türlü yorumlara açık (agathos: iyi, soylu) sözcüğünün etimolojik kaynağını nerede aramak gerektiğine ilişkin bir ipucu verir belki de. Latince’deki malus (kötü) (onu ’ın [melas: siyah] yanına koyuyorum), sıradan adama koyu tenli, özellikle de siyah saçlı diye işaret eder (“hic niger est-” [siyah biridir o]), İtalya topraklarında hükümdar olan sarışınlardan, yani Ari istilacı ırktan en belirgin biçimde koyu tenleri ve siyah saçlarıyla ayrılan, İtalya topraklarının Arilerden önceki sakinleri gibi; en azından Gal dili buna benzer bir örnek sunuyor bana, - (örneğin Fin-Gal ismindeki) fin, aristokrasiyi imleyen bir sözcük, sonradan iyi, asil, arı olan anlamını alıyor, başlangıçta ise, koyu renkli, siyah saçlı yerli halktan ayrılan ‘sarıkafa’yı tanımlıyor.

Aynı durum neredeyse bütün Avrupa için geçerlidir: asıl olarak boyun eğdirilmiş ırk sonunda yeniden üste çıkmış durumda orada; renkte, kafatası kısılgında, hatta belki zihinsel ve sosyal içgüdülerde bile: modern demokrasinin, ondan daha da modern olan anarşizmin ve özellikle de, şimdi artık Avrupa’nın tüm sosyalistlerinin ortak özelliği olan şu “komün” düşkünlüğünün, şu en ilkel toplum biçimine olan düşkünlüğün aslında muazzam bir karşı saldırı demek olmadığını - fatihler ve efendiler ırkının, Ari ırkını fizyolojik yönden de alt edilmiş olmadığını kim garanti edebilir?..)

7

Yahudiler olmuştur, aristokrat değerler eşitliğini (iyi = asil = iktidar sahibi = güzel = mutlu = tanrıların sevdiği) ürkütücü bir tutarlılıkla tersine çevirmeye cüret edenler ve bu ters çevrilmişliğe dipsiz bir kinin (aczin kininin) dişleriyle asılanlar, yani “zavallılardır yalnızca iyi olan’lar, yoksul, güçsüz, aşağı olanlardır yalnızca iyi olan’lar, acı çekenler, yoksunluk içindekiler, hastalar, çirkinlerdir tek imanlılar, tek cennetlikler, sadece onlar kavuşurlar rahmete, - oysa sizler, siz

asiller ve kudretliler, sizler sonsuza dek kötü, zalim, şehvetli, ağgözlü, tanrısız olanlarsınız, sonsuza dek de, hayır görmeyenler, lanetlenenler ve kahrolanlar olacaksınız!” ...

8

Şu ete kemiğe bürünmüş sevgi müjdesi Nasıralı İsa; yoksullara, hastalara, günahkârlara selameti ve zaferi getiren şu “kurtarıcı” - ayartının tam da en ürper-tici ve en karşı konulamaz biçimi, Yahudi değerlerine ve Yahudilerin yenilediği ideallere götüren dolambaçlı bir yol ve ayartı değil miydi? İsrail tam da bu “kurtarıcı” üzerinden, İsrail’in bu sözde muhalifi ve yıkıcısı üzerinden erişmemiş midir yüce öç düşkünüğünün son hedefine?

11

Alman’ın iktidara geçer geçmez uyandırdığı derin, buz gibi güvensizlik duygusu -ki bugün yeniden sözkonusudur- yüzyıllar boyu sarışın, Germen canavarının gazabını dehşet içinde seyretmiş olan Avrupa’nın o dehşetinin tortusudur hala (oysa eski Germenlerle biz Almanlar arasında değil bir kan bağı, bir kavram bağı bile yoktur).

12

-Bu noktada bir iç çekişi ve son bir umudu bastırmayacağım. Nedir benim en katlanamadığım şey? Başa çıkamadığım yegane şey, beni boğan ve mahveden şey? Pis hava! Pis hava! Bir kusurlunun yakınımın gelmesi; kusurlu bir ruhun bağırsaklarını koklamak zorunda kalmam!.. Sefalet, yoksunluk, kötü hava, müzmin hastalık, zahmet, yalnızlık gibi nelere göğüs germez ki insan bunun dışında? Aslına bakılırsa bunun dışındaki her şeyle başa çıkılabilir, değil mi ki bir yeraltı varoluşuna, savaşçı bir varoluşa doğmuşuz; herkesin ara sıra ışığa çıktığı olur, ara sıra herkes kendi altın zafer anını yaşar - ve işte o zaman nasıl doğmuşsak öyle dururuz, kırılmaz, gergin, yeni olana, daha zorlu olana, daha uzak olana hazır, tüm zorlukların yalnızca daha fazla germeye yaradığı bir yay gibi.

In God’s Path: The Arab Conquests and the Creation of an Islamic Empire - Robert G. Hoyland

The problem with this narrative is not so much that it is wrong, but that, like all histories told from the standpoint of the victors, it is idealizing and one-sided: the role of God and Islam is played up and the role of non-Muslims is mostly ignored. It is the aim of this book to try to give a more rounded account of this undeniably world-changing phenomenon. The main strategy for achieving this is a simple one: I will give precedence to seventh- and eighth-century texts and documents over later ones.

To reduce this later Islamicizing perspective I will speak of “Arab” conquests rather than “Islamic” conquests. Both terms are to some degree inaccurate,

since the conquerors were neither all Arabs nor all Muslims, and the meaning of both terms was in any case evolving in the immediate aftermath of the conquests.

Islamicists would say that religion plays a greater role in the object of their study, but that is a dubious claim. When the Vandal king Geiseric was asked one day by his ship's captain whither he should sail, he replied: "Against those with whom God is angry of course,"⁶ and this accords well with the spirit of the conquerors treated in this book.

In an oft-quoted passage, the Byzantine historian Theophylact Simocatta refers to the empires of Byzantium and Persia as "the two eyes of the world," the divinely ordained realms responsible for maintaining order and civilization amid a sea of inferior untrustworthy barbarians. Of "the Saracen tribe," for example, he writes that they were "most unreliable and fickle; their mind is not steadfast and their judgement is not grounded in prudence."¹ They needed to be kept in check so that justice and harmony could reign, but they were not a serious problem, for the two empires would always prevail. And yet this comfortable world order, which had endured so long, was suddenly turned upside down by the Arab conquerors not long after Theophylact had finished his work sometime in the 620s.

when Byzantium was rocked by a military coup in 602, Khusrau decided that the time was ripe to renew hostilities and he launched an all-out attack on his erstwhile ally. The onward march of his forces seemed impossible to check: Syria was captured by 610, Palestine by 614, Egypt by 619, and Anatolia as far as the walls of Constantinople itself by 626. Yet the Byzantine emperor Heraclius, who had wrested the imperial throne from its usurper in 610, made a dramatic comeback by marching through the Caucasus and attacking Persia from the north, supported by a large contingent of Turks.

The Persian prophet Mani (d. 274) and his successors made great efforts to win powerful backers for their religion, which we call Manichaeism; it was popular across Central Asia and China, and in 762 it became the creed of the ruling clan of the Uighur Turks.